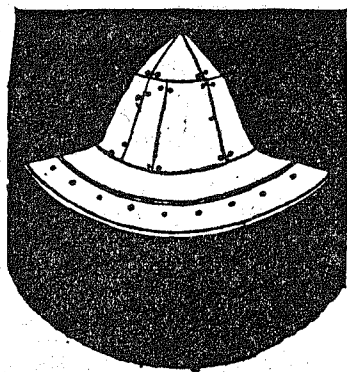

Dzieje herbu miasta Kłobucka

CZESŁAW ERBER

W październiku 1963 roku zwróciła się redakcja wielkiej encyklopedii powszechnej PWN do Miejskiej Rady Narodowej w Kłobucku z prośbą o zaopiniowanie nadesłanego na ręce ówczesnego przewodniczącego Prezydium herbu miasta w związku z przygotowaniem do druku tomu encyklopedii, gdzie miało być zamieszczone hasło: Kłobuck. Sprawę tę Prezydium powierzyło do wykonania miejscowej Bibliotece Publicznej i w wyniku rozwiązania kwerendy został zamieszczony w V. t. herb Kłobucka.

Wierenda polegała na odszukaniu w zasobach Państwowego Archiwum w Częstochowie godła mia-
zawierzonego przez Minister-
Spraw Wewnętrznych z dnia
Czerwca 1937 r., o którym
anku Monitor Polski z te-
1937 r. nr 166 poz. 278: „...je-
wizerunek zatwierdzonego her-
pozostaje w przechowaniu Za-
Miejskiego miasta Kłobuc-
drugi identyczny — w prze-
waniu Ministerstwa Spraw
Wewnętrznych”. Niestety podczas
ruchy wojennej godło bez śla-
ginejo, a herb posiadany przez
dydium Miejskiej Rady Naro-
w Kłobucku nie odpowiada-
wizerunkowi obowiązującego
miasta, o czym wyżej podpi-
mógł się przekonać podczas
wania tej kwestii.

Obec takiego stanu rzeczy naj-
szą sprawą było odszukanie
w zasobach Archiwum Pań-
wego w Częstochowie. Podsta-
poszukiwań były akta Sta-
Powiatowego w Częstocho-
gdzie pod sygnaturą 238 odno-
ono pismo z dnia 9 sierpnia
r. nr 2/8/37, właśnie dotyczą-
autentyczności podpisów bur-
za, wiceburmistrza oraz pie-
zędowej, która zawierała
unek zatwierdzonego już her-

Wielnika zainteresuje zapewne
dającego miastu zatwierdzo-
skoro nadanie praw miej-
dla Kłobucka odbyło się we-
jednych w roku 1244, według
zaś w 1339?

Stare miasto miało od sa-
zarania pieczęć miejską, na
składał się wizerunek herbu
kiski napis w otoku: Sigillum
Clobucensis (pieczęć mias-
Kłobucka).

Ważną bowiem osadą z chwilą
mania praw miejskich zoba-
na była do wyboru herbu
odpowiedniego napisu, który
onowano w formie owalnej,
by mieścić się w pieczęci. Pie-
służyła do sygnowania doku-
mów miejskich.

Najstarsza pieczęć, jaka się do
dy zachowała pochodzi z ro-
182 i jest przechowywana w
m Narodowym w Krakowie
rze Wittyga. Wyobraża herb
w formie kapalinu, tj. heł-
żelaznego z szeroką kryzą.
zeum Narodowym w Krako-
przechowywana jest również
ra księgi starostwa krzepic-
z okresu zarządzania kró-
zynami przez Krzysztofa i

GDYBY

Bert Bécud opowiada, że po-
kiedyś w restauracji o poda-
napki z indykiem.
Niestety, nie ma indyka — od-
kelner.
To może z kawałkiem kurczę-
negdoty

Pan wybacz, ale czy nie jest
nawny sądząc, że gdybyśmy
kurczę, nie mógłbym panu po-
kanapki z indykiem?
SZCZYT KURTUAZJI
łowa angielska Elżbieta I (1533
) odbywała pewnego razu
po kraju. Gdy między inny-
rzybyła do miasta Coventry,
ła na jej spotkanie burmistrz
z licznym orszakem. W dro-
miasta należało się przepa-
rzej małą rzeczke — i oto koń-
trza, czując widocznie prag-
nachylił kilka razy głowę,
się napić, lecz napotkał opór
i. Zauważyła to królowa i
ła się:
nie burmistrz! Dlaczego pan

mówskiego III grupy Herbów tzw.
„mówionych”, w przeciwieństwie do
godła Krzepic, które zaliczane jest
do grupy I tzw. „architektonicz-
nej”, gdyż zawiera wizerunek skła-
dający się z dwóch baszt, skrzydła
i nogi orlej oraz dwóch gwiazd i
ornamentu w kształcie węża wino-
rośli. Obydwa herby nawiązują
najwyraźniej do genezy powstawa-
nia osiedli: godło Krzepic do zam-
ku krzepickiego, powstałego z fun-
dacji króla Kazimierza Wielkiego,
mającego strzec granicy śląskiej.
Tym się też zapewne tłumaczy
symbol fragmentu orlego skrzydła,
umieszczonego za basztami zamku.
Godło Kłobucka natomiast zawdzię-
cza początek legendzie, jaką Jan
Długosz przytacza w swej „Hi-
storii Polski”. Herb miasta powstał
z wizerunku kłobucka, średnio-
wiecznego hełmu, kapalinu, który
miano znaleźć przy zakładaniu
miasta.

Zatem najstarszy herb miał po-
stać kapalinu a nie kapelusza,
gdyż ten dostał się do godła do-
piero w okresie późnego baroku
i trwał stosunkowo krótko. Redak-
cja Małopolskich Studiów Histo-
rycznych w cytowanej pracy Zbi-
gniewa Perzanowskiego, powołując
się na informację prof. Zbigniewa
Bocheńskiego podaje że wizerunek
hełmu umieszczonego na najstar-
szej pieczęci datowany jest na rok
1460. Gdyby przyjąć datę nadania
praw miejskich tak, jak proponu-
je to Zbigniew Perzanowski — na
rok 1339, to zachowana pieczęć z
roku 1552 byłaby najstarszym wi-
zerunkiem herbu.

Nawiązanie projektantów herbu
miasta z roku 1937 do najstar-
szego relikwitu heraldycznego wy-
daje się sprawą oczywistą, nato-
miast wszystkie odstępstwa w tej
mierze winno się prostować. Nie
wyobrażam sobie np. herbu War-
szawy, który zmieniłby się w za-
leżności od kaprysów wydawców.
A niestety wizerunek zamieszcza-
nych herbów miasta Kłobucka
przedstawia właśnie takie potpouri:
w każdym wydawnictwie co raz to
inne wyobrażenie. Wreszcie sama
Rada Miejska winna raz obrany
herb konsekwentnie w życie sto-
sować. Ostatnie moje obserwacje,
związane z kurtuazyjnymi tablica-
mi powitalnymi przy wjeździe do
miasta, nasuwają bardzo smutne
refleksje. Przeło — aby kwestia
ta nie budziła już jacychkolwiek
dyskusji — stosujemy obowiązują-
cy wizerunek herbu taki, jaki zo-
stał zatwierdzony w roku 1937.

ZNACZENIE WYRAZÓW:

POZIOMO: 5. osiągnięcie, o którym się
mówi, 9. służąca dawniej do rozpala-
nia, 10. przygotowanie do wspólnego wymar-
szu, 11. kieruje i nadzoruje, 12. liczba
nieparzysta, 13. dworzec kosmonautów,
15. przypomina jakieś wydarzenie, 17.
„oracja” z kielichem, 19. brąz, mosiądz
lub tp., 20. toczy swe wody do Bałtyku
(przez Zalew Szczeciński), 21. skończy się
we wrześniu, 22. rzadki eksponat, 23. sys-
tem górski w Azji Środk., 25. żyje na
Podhalu, 27. sportowiec na planiszy, 30.
stolica krainy fiordów, 32. dyscyplina nie
dla „męczaków”, 33. jedna z Wielkich
Wysp Sundajskich, 34. wędzony przy-
smak, 35. zdołła i chroniła rycerza.

PIONOWO: 1. krajobraz na płótnie, 2.
bardzo młody węgiel, 3. kamień pobożny
chcący, 4. miejsce spotkań pobożnych
muzulmanów, 6. bije na wieży, 7. „Fa-
raon” w kolorach, 8. niszczy zboża, 9.
przodek krawata, 13. porozumienie osią-
gnięte w drodze wzajemnych ustępstw,
14. też ciągnie wagony, 16. scena bez kur-
tyny, 18. pocisk Amora, 23. wprowadzanie
nowoczesnych maszyn i urządzeń, 24.
dzieło rąk ludzkich, 25. bez niego nie ma
złotówki, 26. trwa 45 minut, 28. coś do
uprawiania lub odgrywania, 29. pomiesz-
czenie mieszkalne, 31. posiadacz cennego
futerka (żyje w lasach Ameryki Pn. i
Środk.), 32. łopata plus obojczyk lub
żaglowiec co najmniej trzymasztowy.
Pomiędzy czytelników, którzy w ciągu
siedmiu dni nadesłał prawidłowe rozwią-
zania krzyżówki, rozlosowane zostaną
nagrody książkowe.
Rozwiązania prosimy nadsyłać pod
adresem redakcji, Częstochowa, ul.
Świerczewskiego 5.

W historii kultury naszego miasta w początku XX wieku pewne
osiągnięcia mamy do odnotowania również w dziedzinie plas-
tyki, a zwłaszcza w zakresie jej upowszechniania. Jakkolwiek
temat ten poruszano już w „Nad Wartą”, to pewne fakty za-
sługują na bliższe omówienie. Chodzi głównie o ekspozycję
sztuki na Wystawie Przemysłowo-Rolniczej z roku 1909 wraz
z imprezami jej towarzyszącymi oraz o Salon Sztuki z roku 1913, po-
myślany jako wystawa stała.

Wystawa Przemysłowo-Rolnicza była przedsięwzięciem wielkiej mia-
ry, stanowiącym dla Częstochowy w owym czasie swego rodzaju wy-
różnienie. Wśród licznych pawilonów, zaprojektowanych przez zna-
nych architektów, znalazło się również miejsce dla pokazania sztuk
plastycznych, traktowanych przez organizatorów — jeśli chodzi o do-
bór eksponatów — z nie mniejszą troską, jak w przypadku pozostałych
działów. Zarówno ten moment, jak również sam fakt uwzględnienia
sztuki na wystawie o programie zasadniczo różnym, w którym domi-
nowały problemy ówczesnego przemysłu i rolnictwa, z dzisiejszego
punktu widzenia godne jest specjalnego podkreślenia.

Nim doszło do otwarcia w sierpniu 1909 roku tzw. „Domu Sztuki
Pięknych”, zawierającego właściwą ekspozycję, kilka miesięcy wcześ-
niej, 7 marca tegoż roku, wraz z pokazem prac konkursowych wzoro-
wej zagrody włociańskiej, urządzono wystawę malarstwa i rzeźby,
obebraną przez miejscowych kolekcjonerów oraz artystów pracujących
w mieście. Na wystawie, zorganizowanej w domu Gradsteina (II Aleja
nr 35), znalazło się szereg interesujących dzieł tak mistrzów polskich,
jak i obcych. Wśród tych ostatnich reprezentowane było nawet ma-
larstwo flamandzkie; z malarzy rosyjskich zaś ówczesne kroniki odno-
towały Riepina (Główka kobieca).

Ekspozycja sztuki w 1909 r. na wystawie Przemysłowo-Rolniczej

ALEKSANDER JAŚKIEWICZ

Przy okazji tej wystawy poznajemy również kilka nazwisk wyróż-
niających się kolekcjonerów częstochowskich. I tak dzieła szkoły fla-
mandzkiej należały do Apanowicza i Rechlewskiego. Obrazy zaś Styki
i Zmurki dostarczyli Alfred Bogusławski i Grosman. Oprócz wymie-
nionych występują jeszcze w tym czasie dr Biegański, dr Rosenfeld
i L. Weinberg.

Otwarcie wystawy odbyło się bardzo uroczystie i atrakcyjnie,
w dniu tym bowiem urządzono specjalne przyjęcie dla gości połą-
czone z programem muzycznym.

Nieporównanie poważniejszym zamierzeniem była inicjatywa zorga-
nizowania „Domu Sztuk Pięknych”, obejmującego architekturę, ma-
larstwo, grafikę, rzeźbę i sztuki stosowane, reprezentowane głównie
przez dzieła artystów żyjących. Myśl tego przedsięwzięcia zrodziła się
wśród architektów warszawskich, zaś jej urzeczywistnienie powierzono
specjalnej komisji złożonej z architektów: W. Jabłońskiego, K. Jan-
kowskiego, Z. Kalinowskiego, K. Skórewicza, H. Stiefelmana oraz ar-
tysty malarza E. Trojanowskiego, przedstawiciela Towarzystwa „Pol-
ska Sztuka Stosowana”.

Ekspozycja miała charakter ogólnopolski. Ogółem zgromadzono na
niej 155 dzieł, z czego 68 pozycji przypadło na architekturę, 34 na
malarstwo, 12 na rzeźbę i wreszcie pozostałą liczbę stanowiły ekspozy-
naty z zakresu zdobnictwa (sztuka stosowana). Większość obrazów
wcześniej ekspozowana była już na wystawach warszawskich. Do dzieł
ogładanych po raz pierwszy należały dwa obrazy i dwa rysunki piór-
kiem niezjętego już wówczas Witolda Wojtkiewicza oraz „Noc świę-
tojańska” znanego polskiego pejzażyisty Henryka Szczygiłskiego.
Poza wymienionymi udostępniono jeszcze dzieła Jacka Malczewskiego
 („Grosz czynszowy”), Józefa Chełmońskiego (Droga mleczna) Konrada
Kryżanowskiego (Portret), E. Trojanowskiego, prace witrażownicze
Wyspiańskiego (św. Salomea) i J. Mehoffera. Rzeźbę reprezentowało
kilka dzieł Xawerego Dunikowskiego, między innymi „Portret arty-
sty”, „Psyche Afrodyte”, „Zwiastowanie” oraz W. Szymanowskiego
„Słowacki” i innych. W dziale sztuki stosowanej znalazły się meble
E. Trojanowskiego, kilimy Stabrowskiej i majoliki Jagnim. Bardzo
pochlebnie wyrażano się o kominku majolikowym ozdobionym rysun-
kami motywów krajobrazowych. St. Chrzanowski wystąpił z ciekawym
pomysłem szafy skomponowanej z motywem kufra chińskiego.

Jak wynika z przeglądu samych tylko nazwisk artystów, poziom
wystawy musiał być wysoki. Potwierdzają to również ówczesne opinie
publicystów, jakie ukazały się w piśmie miejscowych czy warszaw-
skich. Z krytyką spotkał się natomiast pawilon wystawowy projektu
architekta Jana Koszyc-Witkiewicza, któremu zarzucano niewłaściwe
rozwiązanie z punktu widzenia potrzeb ekspozycyjnych. Niemniej
obiekt ten (znany dziś już tylko z fotografii) z uwagi na walory swego
stylu, będącego odzwierciedleniem aktualnych wówczas tendencji, po-
siada dla historii sztuki trwałą wartość.

Dodać wreszcie należy, że z okazji wystawy wydano dobrze opra-
cowany katalog, obejmujący w swym spisie wszystkie ekspozowane
dzieła.

Krzyżówka z szermierzem

